

Hravé

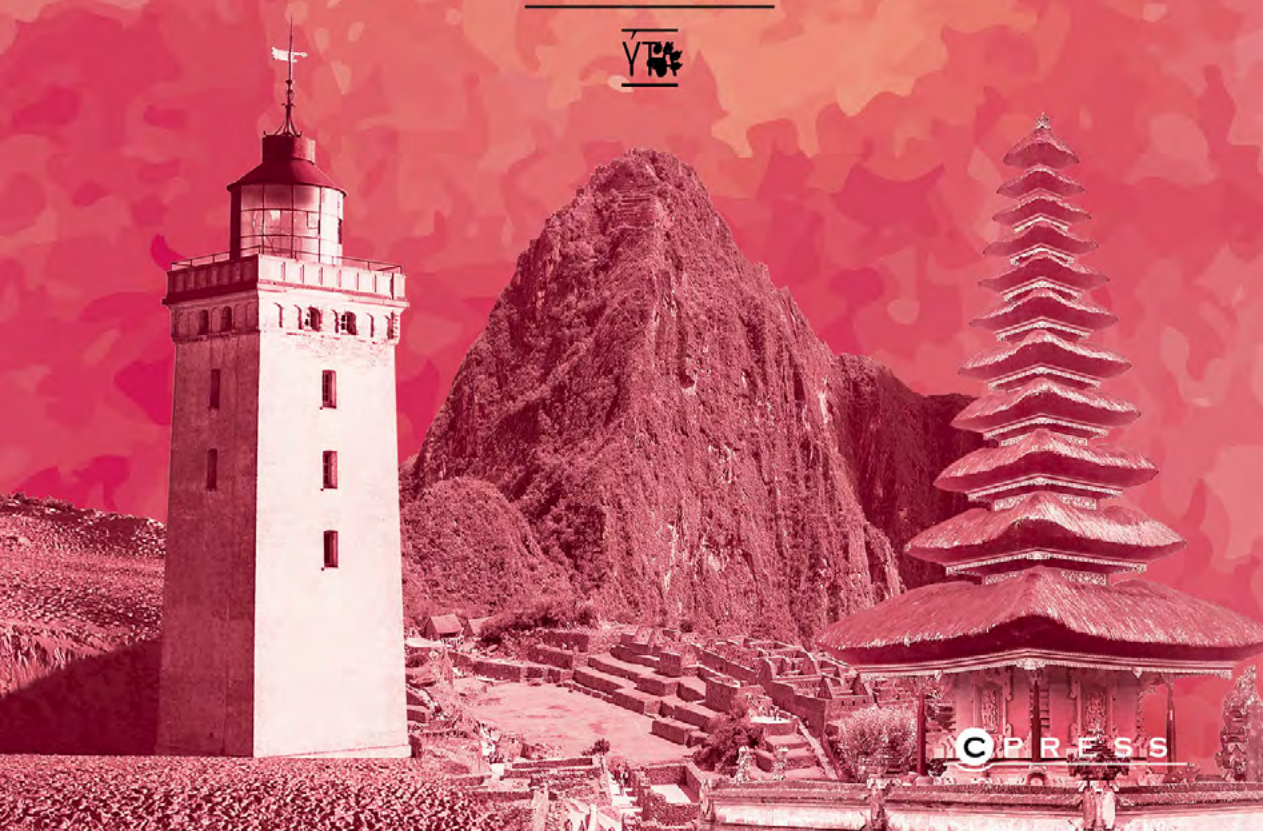
Cesty za štěstím

Dánsko • Peru • Bali

Mezi hygge, lamami i lotosy

KRISTÝNA TRONEČKOVÁ

MATOUŠ HURTÍK

Hravé cesty za štěstím

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.cpress.cz
www.albatrosmedia.cz

Kristýna Tronečková, Matouš Hurtík

Hravé cesty za štěstím – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2025

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS **MEDIA**

Hravé Cesty za štěstím

Dánsko • Peru • Bali

Mezi hygge, lamami i lotosy

KRISTÝNA TRONEČKOVÁ

MATOUŠ HURTÍK

YTA

Text © Kristýna Tronečková, 2025; © Matouš Hurtík, 2025
Photos © Kristýna Tronečková, 2025; © Matouš Hurtík, 2025
Shutterstock: © Pelikh Alexey / Shutterstock.com (cover);
© SL-Photography / Shutterstock.com (cover);
© AR Pictures / Shutterstock.com (cover)
© LiiaLonnArt / Shutterstock.com (str. 2–133);
© trabantos / Shutterstock.com (str. 10);
© amingdesign / Shutterstock.com (str. 136–239, 315–325, 327);
© cheusova_art / Shutterstock.com (str. 242–314)
Illustrations © Anna Konopáčková, 2025

ISBN tištěné verze 978-80-264-5778-7
ISBN e-knihy 978-80-264-5764-0 (1. zveřejnění, 2025) (ePDF)

VĚNOVÁNÍ:

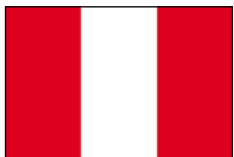
PRO VŠECHNY MALÉ I VELKÉ.

KÉŽ NIKDY NEPŘIJDE ČAS,

KDY SI PŘESTANEME HRÁT.

DÁNŠKO
10

PERU
134

BALI
240

SLOVO ÚVODEM

Pokud celý vesmír obsáhne jedna myšlenka, pak jediná myšlenka je celý vesmír. A lámat si hlavu nad tím, jak obsáhnout knihu na jednom listu papíru, pozbývá jakéhokoli významu. Vždyť i jediný list může být vesmírem sám o sobě. Vesmírem, který se dokáže vměstnat do jediného slova i rozpínat daleko za všechny věty jedné knihy – té, kterou právě držíte v rukou a která čeká na všechny vaše otisky a myšlenky. Na to, až v ní prožijete svůj vlastní vesmír...

Objeďte s námi všechny *Hravé Cesty za štěstím*, které tentokrát vedou do Dánska, Peru a na Bali. Do světů, kde se z protikladů rodí libý souzvuk. Do světů, kde respekt k jinakosti přináší pozhledání... Tahle kniha není o katalogových zážitcích z jedinečných krajín. Tahle kniha je o srdci, které do ní vtiskly lidé ze třech koutů planety. Ze třech kontinentů. Její stránky jsou naplněné našimi příběhy stejně jako příběhy lidí a zvířat, s nimiž jsme se protuli v časoprostoru na třech místech. Hotová plejáda lásky ověšená našimi slovy.

A teď přichází to nejdůležitější – do našeho výzkumu štěstí napříč rozličnými kulturami jsme nově zapojili i čtyřnohého parťáka Ýtu, který do všeho strkal ten svůj dlouhý nos. A když zrovna nešťoural do talířů, hrabal se v zemi. I proto jsme se tentokrát dostali opravdu hluboko pod povrch – v rozhovorech s místními i v poznávání kultur. Dva terénní výzkumníci obdarovaní tím nejlepším výzkumníkem terénu. A když píšu „obdarovaní“, tak to myslím doslova – Ýtu, veselou a hravou border kolii,¹ jsme před dvěma lety dostali od mé sestry Aničky. A ta nás kromě psa znovu potěšila i svými kresbami a komiksy, které vás budou spolu s naším textem v knize provázet.

Během několikaměsíčního putování každou zmíněnou krajinou jsme nahlíželi do „místních kuchyní“, sbírali recepty, nadzvedávali pokličky a ochutnávali nejrůznější pokrmy umíchané ze všech lidských pocitů. A nejvíc jsme se pídili po tom, jak v Dánsku, Peru a na Bali chutná štěstí. Někde je jemnější, jinde ostřejší, ale vždycky má ten správný šmak. A vrchním ochutnávačem, čuchačem a objevitelem voňavých zbytků byl samozřejmě Ýta, který se spolehlivě postaral o to, aby nám nic dobrého neuniklo.

S jeho příchodem do smečky se náš život stal ještě hravějším a rozpustilejším. Proto si *Cesty za štěstím* tentokrát vysloužili ten veselý přídomek. A s hravostí souvisí i Ýtovy neotřelé nápady. Za pár pamlsků vymyslel pro tuto knihu vlastní literární žánr: **štěkénka – šťekavá okénka s delšími komentáři, & šťeky – krátké a úderné poznámky k věci. Nic ho nenechá šťeknout stranou, a tak vás jeho názory a psí moudrost budou provázet až do konce...**

Putujte s námi *mezi hygge, lamami i lotosy a zažijte trojici nezaměnitelných sil: Dánsko s jeho silou bezpečí, Peru se silou tajemství a Bali se silou posvátna*. A tuhle trojici jsme nevybrali náhodou. Jsou to krajiny kontrastní – a právě tyto

1

Ýta k nám přišel už jako statný mladík s černobílou lví hřívou, která mu za dvě zimy prožité v Norsku ještě víc zmohutněla. Takže teď už si ho můžete splést klidně s medvědem. V původní početné psí smečce, ve které vyrůstal, se necítil ve své srsti, a tak k nám doputoval jako poutník hledající svůj kmen. A my mu s láskou otevřeli dveře – ano, i ty od ledničky.

kontrasty umocňují osobitost každé z nich. Dánsko je světem klidu – s jednoduchými liniemi a jemnou krásou, v nichž se rodí rovnováha a štěstí bez okázalosti. Peru je esencí světa – ne proto, že by na všechny otázky dávalo odpovědi, ale protože nás učí, že některé odpovědi vůbec nepotřebujeme znát. A Bali? To je svět sám pro sebe – kulturně-náboženský koncentrát jedinečnosti, který se tak výrazně odlišuje od zbytku Indonésie.²

Tyhle tři kouty světa jako by stály na vzájemných protikladech – a jak už to s protiklady bývá, umí si být až záhadně blízko. I když je Dánsko ukotvené v rozumu, Peru v kořenech a Bali ve vědomí, jejich společným přístavem je humor, který dokáže propojovat i tam, kde by to člověk nečekal...

Hravé Cesty za štěstím jsou už daleko víc vaše než naše. A jestli chcete, právě nadešel čas změnit povolání. Z hvězdářů, kteří dosud jen nahlíželi do vesmíru této knihy, se můžete stát vesmírnými objeviteli. Jste-li připraveni – stačí jen otočit list a vplout na vlnách vaší fantazie do galaxií všech kapitol. Galaxií nekonečných barev, pocitů, vhlédů a zážitků. Galaxií, ve kterých se můžete smát a volně plout. A to jen tak – pro radost ze hry. Pro radost ze života, který je teď – v kapce vody stejně jako ve vlnách oceánu. Tak si ho vychutnejte chvíli s námi... Protože láska. Protože inspirace. Protože my všichni...

2

Proto jsme se rozhodli nezkoumat celou Indonésii, ale právě Bali – tenhle malý, ale hluboký svět, který si žije na svých vlnách.

PROTOŽE TAJEMSTVÍM ŠTĚSTÍ JE UMĚNÍ BÝT.

*Cordillera Blanca
a my tři aneb když
ke spokojenosti
není co dodat,
ubrat ani přidat ▼*

Dánsko

—“— SÍLA BEZPEČÍ —“—

Dánsko a malebno. Dva nerozluční kamarádi ▲

” —

Co si představíte, když se řekne Dánsko? Cyklistu v elegantním obleku, neutuchající dešť, Legoland a pohádky Hanse Christiana Andersena? Nebo jste snad zaznamenali největší vývozní artikl této skandinávské země? To slavné hygge, které podle názoru mnoha cizinců naprosto definuje dánskou kulturu a přístup ke štěstí? Asi stejně jako vy, i my o tom všem slyšeli, ale skutečný obrazek o Dánsku nám to rozhodně neposkytlo. Zjistit, co činí zemi, která se trvale drží na špičce světových žebříčků štěstí, doopravdy šťastnou, jsme vzali za svou profesní povinnost.

— “

Dánsko není rozlehlou zemí, ale dlouhá staletí vládlo pevnině i moři celé severní Evropy, a odkazy vikingských příběhů tam žijí dodnes. Dnes je šest milionů Dánů velmi dobře zaopatřeno a na válečné výjezdy nemají už pár set let ani pomyslení. Svůj čas tak mohou lépe využívat k šlechtění svého okolí i sebe sama. Kvalita jejich veřejných služeb, zdravotnictví i školství je na velmi vysoké úrovni – ale je právě tohle důvodem jejich štěstí? Nebo je to ono magické hygge s mnoha svíčkami, teplým kakaem a huňatou dekou, co tvoří jejich dennodenní radost? Chtěli jsme znát pravdu, a tak jsme to vyrazili důkladně prozkoumat. Během našich rozhovorů s místními nezůstala jediná kostka lega na svém místě. Všechno jsme museli rozložit, abychom to zase mohli složit do – z našeho pohledu – pravdivého obrazu dánského štěstí.

Pokud mám jmenovat jediný živel, kterým je toto království prošívané více než maso na svíčkovou, pak je to voda. Ať se vzdálíte od moře sebevíc, nikdy od něj nejste dál než padesát dva kilometrů. A ať se domníváte, že slunce svítí sebevíc, nikdy si nemůžete být jistí, zda se za pár minut nespustí liják. Tropické deště – dánské deště. A rozdíl? V teplotě. I tak – anebo možná právě proto – jsme si jako hlavní dopravní prostředek po Dánsku zvolili bicykl. Žádné elektrokolo, nýbrž starý dobrý stroj na vlastní pohon. Každý na jednom, náš nový čtyřnohý parťák ůta po boku a někdy i ve vozíku za kolem.

Ono se Dánsko může zdát jako velmi dobrá destinace pro cyklisty. Třeba proto, že nejvyšší hora má jen 170,86 metru – pozor, ty centimetry jsou velmi důležité, jelikož přes sto sedmdesát metrů mají další dva čahouni. Ale nenechte se zmýlit! Projíždět nahoru a dolů místní vrchovinou se stovkami kilometrů v nohách nebylo vždycky sladké jako dánský nugát. No – však si počtete sami.

Dánsko je zemí síly bezpečí. Zemí inovativní i tradiční, malou rozlohou a velkou duchem, ale hlavně zemí mnoha přátelských a nápomocných lidí. Řada z nich se na vás jen tak usměje, jiní k úsměvu přidají i pár slov nebo celý rozhovor, ale najdou se i tací, kteří vám rovnou přinesou košík s dobrotami, když jim cílí promočení zaparkujete s koly na předzahrádce.

Toto království není laboratoř štěstí a hygge není zázračným elixírem, který by každému štěstí přinesl. A dokonce ani vláda nemá ve svém hledáčku univerzální recept na „nejšťastnější národ světa“. Právě naopak – štěstí v Dánsku vzniká z někdy

přehlížených detailů a prolíná se každodenním bytím. A k tomu je tu ta legrace. Taková, kterou my Češi máme rádi. Pěkně od podlahy.

Pojďte s námi prozkoumat tuto fascinující zemi malých gest a velkých srdcí. Pojďte s námi navštívit Dánsko.

ZA MALÝMI GESTY

Za malými gesty se skrývá moře písku a hvězd, moře nekonečných možností, moře přátelských objetí a malebně útulných chvil, které si člověk chce uchovat napořád. Ne snad kvůli jejich pompéznosti a fotogeničnosti, ale kvůli pocitu, který dokáže ten kousek planety Země vybrousit tak, že lehce zapadne mezi ty nejzářivější klenoty pokladnice. Dánsko je místo, které se – snad jako jediné, které jsem dosud zkoumala – nedá moc dobře popsat zvnějšku. Dánsko je místo, do kterého se musíte ponořit, abyste se mohli zamilovat. Není to ta láska, kterou ucítíte, když uvidíte okázalé šlehačkové zákusky ozdobené perlami. Je to láska, která vám učaruje, když rozkrojíte duhový dort. Znáte ho? Takový dort je na povrchu bílý a vlastně tak trochu nijaký, ale uvnitř na vás čekají zářivé barvy všech duhových pocitů, které – když prožijete všemi smysly – vás zasáhnou a nepustí.

HYGGE ČILI DÁNSKÉ ŠTĚSTÍ

To, co jsem popsala výše, by v poetickém slovníku cizích slov mohlo fungovat jako výklad termínu *hygge*. Termínu, který říká, jak si život dělat příjemný. Termínu, který se uchytil ve světě stejně tak jako v rodném Dánsku. Jediný rozdíl je snad v tom, jak ho chápou místní a jak ti, ke kterým přes hranice doputoval. „*Hygge čili dánské štěstí, že?*“ zasmála se studentka psychologie Kristina, která se mnou na první pohled sdílí mnohé. I ty blond vlasy. Jen ona – na rozdíl ode mě – žije na *Jutlandu* na rozlehlé rodinné farmě, na které jsme chvíli pobývali a vyzpovídali všechny její příbuzné včetně všech dědečků a babiček, co přijeli na svatbu její tety.

Stáli jsme v *národním parku Rebilde* před starým kulturním centrem, kde se dalšího dne měla ona svatba konat, a se založenými rukama přihlíželi k práci ostatních. Prý jsme my Kristý/iny nebyly třeba, prý jim stačila mužná síla Matouše. „Jen si ho vezměte,“ pobízela jsem zvesela Dány a dál se soustředila na konverzaci se svou skoro-dvojnicí. „Takže dánské štěstí říkáš, jo?“ podívala jsem se na ni zkoumavě.

„Já to neříkám. A neříká to ani má rodina a ani mí kamarádi. To říkáš ty a všichni ti cizinci, co z *hygge* udělali nafouklou bublinu,“ ušklíbala se a pokrčila rameny.

„Počkej, počkej! My si vybrali Dánsko do čtvrté knihy hlavně pro to slavné *hygge*! A teď tu tvrdíš, že ho neprožíváte tak, jako okolní svět, který si ho od vás adoptoval jako návod na šťastný život?“

„Ano, to přesně tvrdím,“ zařehotala se zvonivě Kristina a dodala, „*my pojem hygge používáme, ale neprožíváme.*“

„To je mi teda příklad malých gest,“ kroutila jsem hlavou.

„Jo, na ty jsme my Dánové experti. Hysterii a pompéznost s klidem necháváme jiným,“ usmála se Kristina.

1

Dánský Institut štěstí se zaměřuje na výzkum, osvětu vůči firmám i veřejnosti a publikační činnost. Před pár lety tam bylo také otevřeno Muzeum štěstí.

2

Jedná se každoroční zpráva World Happiness Report vycházející z výzkumu Gallup World Poll.

„A co ten váš *Institut štěstí*?¹ Ten se nesnaží hlásit osvětu do světa?“

„Snaží, jen se tamní výzkum netočí pouze kolem hygge,“ uchechtla se. „Za rozšířením onoho termínu je zkrátka dobrý marketing – akorát nevím, odkud pramení. Co vím ale jistě, je to, že nepramení od nás normálních lidí, běžných proživatelů hygge,“ dořekla a teď už se řehtala tak, že jsem měla pocit, že probíráme ten nejlepší kreslený vtip Dánska.

„Takže pro vás jen nafouklá a splasklá bublina, jo?“

„Jo.“

Tvářila jsem se, jako když dítěti ukradnete jeho nejoblíbenější hračku. Co teď? Všude ve světě se mluví o tom, jak si život udělat hygge podle Dánů, kteří ho vlastně nijak zvlášť neřeší. Vždyť je to přece ta země, která se každoročně podle výzkumu *Organizace spojených národů*² umísťuje na předních pozicích v měření štěstí napříč všemi kontinenty! A my cizinci si ji spojujeme s tou tajemnou ingrediencí hygge, která podle nás dělá piedestal dánskému štěstí. Jenže podle Dánů je to jen obyčejné slovo běžné denní mluvy, na které kladou asi tak stejný důraz jako na chleba s máslem.³ Žádná přemrštěnost, žádná nafouknutost. Žádné okázalosti a důmyslné rozbory. *Hygge žije stejně skromně a jednoduše jako jeho domácí uživatelé.* Nenucená lehkost bez přetvářky, ale zato s osobitým stylem. To jsou Dánové i jejich hygge bez jakéhokoliv povyku.

„Hygge tady s námi prostě je, aniž bychom ho nějak speciálně řešili,“ podívala se na mě laskavě respondentka Jette, kterou jsme potkali i s jejím psem Balduou

v jednom z těch nejútulnějších přístřešků na východě Jutlandu. Hráli jsme si s našimi chlupatými kamarády a u toho hodiny debatovali. A s tématem hygge přišel i filozofický duch rozhovoru. Když Jette hodila Balduovi s Ýtou už asi po padesáté tenisák, zamyšleně pokračovala. „Hygge chápu jako náš zažitý styl, kterým si zpřijemňujeme život a který je víc o pocitu než o tom, kde zrovna jsme. Hygge zažíváme například právě teď, jak tady sedíme u ohně, povídáme si a je nám u toho příjemně,“ dořekla a pošouchla klackem žhavé uhlíky blíž k plamenům.

Podobně se o tomto čarovně obyčejném termínu vyjadřoval i Mogens, farmář a otec Kristiny. „Součástí naší náтуры je to, že si rádi děláme hezkou atmosféru kolem sebe i na duši. Ale určitě bys našla stejné hygge prvky i u jiných národů. Hygge totiž není žádná tajná specialita. Hygge je zkrátka dobrý pocit, o kterém se dá zdlouhavě debatovat nebo se dá jednoduše zažít. My Dánové dáváme přednost té druhé variantě...“

Dánské jídlo

Moderní dánská kuchyně je ve světě vyhlášená. Vždyť na žebříčku nejlepších restaurací světa *The World's 50 Best Restaurants* najdete hned tři z Kodaně, a to už z něj vypadla ta neznámější – tedy Noma, která ho historicky mnohokrát vyhrála. Prosté jídlo Dánů je však mnohem méně elaborované. *Smørrebrød* alias otevřený sendvič z žitného chleba, obložený vším možným: sleděmi, roastbeefem, vejcem s krevetami, bramborami, ředkvičkami či paštikou je úplnou klasikou stejně tak jako *Stegt flæsk med persillesovs* – křupavý vepřový bok s bramborem a hustou petrželovou omáčkou. Oboje Dánové považují za své národní jídlo. A svou roli hrají i rozličné sýry z prvotřídního mléka – právě ty doplňují mozaiku tamní gastronomie. Zajímavostí je, že pojem dánské pečivo – *danish pastry* – zná díky angličtině skoro celý svět jako sladkou pochoutku z listového těsta plněnou pudinkem, marmeládou nebo ořechy. Dánové ho však sami nazývají *wienerbrød* – tedy vídeňský chléb – protože inspirace k jeho výrobě vzešla z Vídně v 19. století. Aby to bylo ještě zamotanější, v němčině se pečivo nazývá kořanské. A pak se v tom vyznejte. Ať už je to jakkoliv, v Dánsku v podstatě nemůžete s jídlem šlápnout vedle, jen peněženka se občas prohne.

„... a my cizinci té první,“ pohotově doplnil Matouš.

Jinak problematiku hygge neviděl ani dánský kamarád Dennis, který studoval elektroinženýrství v Aarhusu a částečně i v Praze. „S naším hygge je to asi tak, jako by někdo řekl, že hlavní ingrediencí štěstí Čechů je třeba *útulno* nebo *pivečko*. A lidé ve světě by se jednoho z těch pojmů chytili.“

„Jenže hygge je termín, který se jen těžko přeloží do češtiny či angličtiny jedním slovem, že?“ zhoupala jsem se zamyšleně na židli.

„No a možná právě v tom spočívá veškerý jeho zahraniční magnetismus,“ zasmlal se Dennis.

„Vsadím se, že mnozí Američané by nedokázali s určitostí říct, kde leží Dánsko, ale zato by s přesností věděli o hygge,“ ušklíbl se Matouš.

„Když ono to hygge má mnoho významů a každý ho může chápat po svém,“ pokračoval Dennis. „Mamka nám jako malým říkala, že si uděláme hygge večer a myslela tím, že se rozvalíme na gauči s nějakými dobrotami a podíváme se na film... To je takový klasický příklad hygge – cítit se s někým dobře a zažívat s ním hezkou atmosféru. Já mám hygge spojené s domovem, ale jsou i Dánové, co jako hygge hodnotí podařenou akci u piva v hospodě. Každý po svém a podle svého uvážení a gusta.“

„Takže vlněné ponožky, teplé kakao, hřejivá houně, pohodlné křesílko, svíčky a zapálený krb, jak si my mimo-dánští představujeme, úplně neplatí?“ podívala jsem se na Dennise a tázvavě nadzvedla obočí.

Hygge se dá prožívat na mnoho způsobů – třeba i v prostém dřevěném přístřešku, naší nejoblíbenější dánské noclehárně ▲

Pozor, pozor! S tímhle přírovnáním budme raději opatrní. Na tamní smørrebrød alias máslový chleba raději nesahejme – to je něco, jako by Čechům někdo sahal na pivo nebo Jardu Jágra. Chleba s máslem je totiž v Dánsku téměř posvátným jídlem. Přirovnat by se dal v českých podmínkách k chlebičku – akorát na tmavé žitné podložce. A to, co mají společné, je velká paleta příchutí – smørrebrød uvidíte nejčastěji s lososem, kaviárem nebo dalšími zajímavostmi z moře.

„Může to být součástí atmosféry, ale rozhodně to není podmínkou. Hygge je variabilní pro mnoho situací. Třeba když kluk řekne holce v baru, že by spolu mohli zažít nějaké hygge, tak se vsaďte, že v jeho představě nefigurují vlněné ponožky...”

Hygge, velký tahák našeho výzkumu štěstí v Dánsku, tedy může pro každého znamenat trochu něco jiného v trochu jiném prostředí. Přemrštěnost jeho významu ve světě je dána bůhvíci; na to jsme s žádným respondentem nenašli jednoznačnou odpověď, ale s Matoušem a pár dalšími podezříváme marketingové mágy. Hygge je totiž běžné slovo, které se zprofanovalo jako synonymum dánského receptu na štěstí, aniž by s tím měli obyčejní Dánové co dočinění. Neříkají „Hygge, jak se máš?” Stále používají staré dobré „Ahoj...” Hygge řeknou o útulné kavárně stejně jako o rozhovoru s kamarádem. Hygge ale může člověk prožít i jen sám se sebou. Celkově vzato, hygge má s Dánskem společnou jednu proměnnou – POCIT.

KDYŽ ANI HYGGE NESTAČÍ...

Běžná dánská domácnost vypadá nejspíše podobně jako ta vaše. Dánové nechodí se svíčkami a ve vzorovaných svetrech od rána do večera a ani nemusí mít teplý čaj jako třešničku na stozích knih roztahaných po obýváku. Žijí zkrátka normálně. Jedno jim ale nemůžeme upřít: umí si to udělat hezky. *Doma i na duši. A v jakémkoliv počasí.*

„S tím počasím to teda nevidím tak jasně,” zakabonila se respondentka Johanne, s kterou jsme se potkali v moři na konci našeho cyklovýletu. Ji zaujaly psy kusy našeho psa a nás zase její přátelství.

„No a vidíte to alespoň polojasně?” zatvářila jsem se lišácky.

„Polojasně asi jo,“ chytla se okamžitě Johanne. „Ale na ty naše vleklé, šedé a popršené zimy je někdy krátké i to hygge,“ dořekla, zavřela oči, zaklonila hlavu a nechala si dál zlátnout pokožku spalujícím sluncem.

Podobně na problematiku nedostačujícího hygge nahlížel i pár v duchodovém věku, se kterým jsme se bavili na lavičce před obchodem na severu Jutlandu. „Dnes je tak krásně, že?“ spustila Frida a zaujatě pokračovala, „takové vedro si tady nepamatují snad ani ti největší pamětníci.“

„A další týden má být stejně, to je jak zázrak!“ zanotoval její muž Kasper.

„Ano, opravdové požehnání z nebes...,“ podívala se Frida ke slunci.

Já počasí řeším pouze v zimě, abych zmonitorovala množství nového prašanu na ranní spanilý freeride, a tak mi z počátku přišla konverzace o teple krapet přemrštěná. Jenže znáte tu poučku o tom, že nemáme soudit dne před večerem? Když jsem studovala v Aarhusu, byl zrovna podzim a říkala jsem si, že takové lijáky jsou pro tu roční dobu zkrátka normální i jinde ve světě. Jenže Dánům takhle neprší jen na podzim...

Ted' jsme ale putovali královstvím v létě – tak parném, že by si toho asi všiml i našinec z České kotliny, který by jen zaklel a mávnul nad tím rukou. Pro Dány bylo tohle slunce ale výjimečnou oslavou života, čirým štěstím, které jim prozářilo každou buňku na jinak zmoklém těle. A bylo to pro ně asi tak silné jako úspěchy tamních badmintonových legend na olympijských hrách.⁴ A ke Kasperovi s Fridou se přidávali další.

„Největším strašákem je pro nás zima,“ podíval se na mě Kasper přísným pohledem.

„A co na to ta vaše věhlasná zbraň – hygge?“ přezkoumávala jsem u něj názor Johanne.

„Ty šedé plískanice, kdy vás všechno zebe a neustále se musíte sušit, ty jsou oříškem i pro opravdové milovníky těch nejútulnějších zákoutí,“ odfrkl si Kasper a podíval se na Fridu, aby osondoval její mínění.

„No... Já bych řekla, že nám hygge pomáhá prozářit nevlídno a pošmournou. My Dánové si totiž doma v zimě umíme vykouzlit to opravdové příjemno...“

„Jenže kdo bych chtěl půl roku sedět doma, i za cenu opravdového příjemna?“ přisadil si Kasper.

Frida dala váhavě svému muži za pravdu a po chvíli ticha dodala: „Půl roku mokneme hodně a půl roku méně, takže když vysvitne slunce, musíme to jít ven oslavit. A tohle léto máme opravdové Vánoce. Tomuhle létu nesahají po kotníky ani všechny adventní svíčky světa.“

Počasí je hlavní téma Dánů jakéhokoliv věku. A my je chápeme. Když za den osmkrát zmoknete a mezitím občas i uschnete, tak se o takovou teatrálnost a senzacii přírody chcete podělit s ostatními. A zvlášť s těmi, kteří dennodenně moknou taky. My na našem cyklovýletě zmokli snad jenom patnáctkrát – a to pouze během pár dnů z necelých dvou měsíců. Během mých studií v Aarhusu jsem patnáctkrát mokla denně celý semestr.

O moknutí a schnutí ví svoje i náš kamarád Johannes, který se po škole odstěhoval z rodného Jutlandu do Norska na Hafjell. Seděli jsme u sluncem zalitých sjezdových tratí a povídali si o dánské sibérii, která nebohého jinocha vyhnala před pár lety až k nám na sever.

4 Matouš
Badminton je v Dánsku možná úplně nejpobulárnější sport – a to až tak, že se tamní profesionální hráči dokážou rovnat svým asijským soupeřníkům a mnohokrát je i překonávat. Například Viktor Axelsen je držitelem posledních dvou olympijských zlatých medailí ve dvouhře mužů.

„Doma to mám rád od června do září a pak v prosinci,“ pokrčil rameny a natáhl se v křesílku, aby do své duše absorboval veškerý sluneční jas.

Johannes ví, o čem mluví, pomyslela jsem si a podívala se na něj přes tmavé brýle. Bledá pleť, kruhy pod očima... Ten ve svém životě už musel zažít takových slejváků, že si to ani nedokážu představit.

„Chápu, že máš v Dánsku rád léto. To vám konečně miň prší, že?“ vmísil se do mých úvah Matoušův zvučný hlas.

„Hm... asi tak o celej bazén na metr čtvereční,“ odvětil a napil se drinku.

„Ale proč ten prosinec? To vám tam jde zrovna tajné tropické proudění nebo co?“ nakrčil Matouš čelo.

„Ne, leje jak z hasičské hadice,“ mávl ledabyle rukou. „Ale v prosinci jsou přece Vánoce, kdy se i ve svých osmadvaceti cítím najednou jako v pohádce. Advent je v Dánsku extrémně hygge... Jak celý rok hygge neřešíme a necháváme celý svět, aby ho řešil za nás, tak v prosinci je to největší téma snad i těch největších odpůrců malebnosti a útulnosti.“

BEZPEČÍ V MALEBNOSTI

Jelikož miluji život za každého počasí, musím s ním milovat i každé počasí. Dává to smysl? Zkrátka jde o to, že si užívám i sloty – ty by byly, i kdybych si je neužívala, tak proč marnit čas mrzutostí a stíznostmi, když se stačí na svět kolem sebe podívat jinak. Však které výšlapy a vyjíždky na kole či na běžkách si pamatuji nejvíc? Přece ty, na kterých je síla přírody – a tedy i počasí – cítit až do morku kostí. A je přeci jedno, kam se ta síla rozpíná – jestli do chumelenice, slejváku nebo letního parna. Tak to mám já a Yta s Matoušem říkají, že oni taky. Proto můžeme jednoznačně prohlásit, že Dánsko je malebné za každého počasí.

Dánsko je totiž prototypem malebnosti, která vás obejmě ještě dřív, než se stačíte porozhlédnout po nějaké hygge kavárně. Barevné dřevěné domky se ve městech vkusně mísí s moderním jednoduchým designem. Na vesnicích pak zůstávají jenom ty domky, zato s originálními doškovými střechami. A do toho to příjemné světlo – snad je to těmi odlesky od moře nebo možná světlým pískem a sluncem, které i v létě svítí zešikma a měkce... Nevím. Jedno vím ale jistě – nejsem jediná, kdo si toho všiml. Celý nejsevernější výběžek Dánska – *Skagen* – odjakživa inspiruje umělce z nejrůznějších odvětví svým jedinečným světlem.

„Třeba na Bali mi přijde, že ve vnitrozemí má světlo nádech do zelena. Když tam prozkoumáváš chrámy a kaňony s řekami a vodopády, tak si trochu připadáš jako Indiana Jones. Ne snad, že by šlo o zapomenuté poklady jako v Turecku nebo Peru, ale pro to světlo, které tvoří dynamiku a pocit dobrodružství,“ líčila jsem zaujatě Matoušovi na ochozu majáku ve Skagenu. A zatímco jsme pozorovali ten měkký, konejšivý souzvuk písku, lesů a moře, já se dál zamýšlela. „Tady mi přijde, že se spojily všechny tóny té nejmalebnější písně, kterou slunce dokáže svými paprsky vybarvit,“ rozplývala jsem se po vzoru tamních umělců. Ač jsem to říkala nadneseně, myslela jsem to úplně vážně. Světlo umí být v Dánsku čarovně krásné.

„Jo, když o tom takhle mluvíš, tak musím uznat, že říkáš pravdu,” zasmál se Matouš. „Tahle země holt působí mimořádně přívětivě a člověk se tu cítí obzvlášť vítaně. A neuvědomil jsem si, že jedním z důvodů může být právě světlo.”

Slunce pomalu ztrácelo svůj mladistvý jas a my se dál zaobírali úvahami o síle malebnosti a bezpečí, ze kterých nás vytrhl až Ýtův štek. „Děcka, už stačí! Vy s tím světlem hrozně naděláte. Pro mě je důležité, jestli je, nebo není vidět jídlo. A teď žádné nevidím, tak mě půjdeme nasytit, jo? A vy si klidně dál syťte po cestě svého osvíceného ducha, jen už se prosím nezdržujeme.”⁵

Světlo nepředstavuje pro Dány téma pouze exteriéru, s příchodem elektřiny se začalo řešit i uvnitř – aby bylo příjemné, měkké a lahodící oku i duši. Aby bylo zkrátka dost hygge. Není proto divu, že nejznámější dánská firma vyrábějící lustry funguje už od konce 19. století.⁶ Světlo je ale jen jednou z proměnných přívětivé atmosféry Dánska. Bez přátelskosti a pohostinnosti obyvatel by i světlo zůstalo jen prázdným bodem na bílém plátně. V Dánsku se totiž cítíte vítání hned – a to snad ještě dřív, než stačíte zmoknout. Místní jsou na vás zvědaví a rádi se dávají do hovoru i s neznámými tvářemi. Během naší cyklopoutě po tomto království jsme se tak v příštěších skamarádili snad se všemi místními spolunocležníky.

Dánové se oproti skoro sousedům Norům obvykle neostýchají navázat kontakt. Norové bývají krapet zdrženlivější, aby nezasahovali do svobody druhých – taky se druží, ale zprvu opatrněji. Do Dánska jsme přijeli po půlroce stráveném v norských horách, takže tyto mezilidské kontrasty jsme vnímali o to více. Navíc jsme ještě před cestou absolvovali školení spjitostí a rozdílností těchto dvou národů vedené dvěma profesionály. „Norové potřebují mít místo k úniku, aby navázali bezprostřední konverzaci s cizími lidmi – takové běžky jsou toho zářným příkladem. Kdežto Dánové s vámi zabřednou do debaty klidně ve společném příštěšku, který budete sdílet až do rána,” připravoval nás svědomitě kamarád Johannes a my mu musíme dát zpětně za pravdu.

„Oni se Dánové rádi druží i mezi sebou; na vesnicích uvidíte společné večere, párty a tance, kterých se účastní skoro všichni. Pro ty starší je to obrovská vzpruha a možnost jít si pořádně poklábosit,” zamýšlel se jeho bratr Andreas, kterého poslední zimu nalákal Johannes do Norska na snové sněhové podmínky – avšak nutno podotknout, že oproti Dánsku jsou sněhové podmínky, snad kromě tropického pásma, téměř všude na světě snové.

„Takže Dánové bývají zkrátka takoví pospolitější než Norové,” shrnul Matouš.

„Však se podívej na rozlohu Norska a Dánska. V Norsku máš mimo velká města všude daleko, v Dánsku narážíš na sousedy téměř pořád. Tam je spíš problém se jim vyhnout,” zařehl se Johannes a dodal, „tak se radši družíme, než abychom se na sebe mračili.”

„Navíc s námi Dány je sranda,” doplnil spěšně Andreas. „Norové ten náš sarkastický humor moc nechápu. Ne že by neměli rádi legraci, ale...”

„... já ti rozumím, ta suchá ironie není pro každého,” dořekla jsem za něj. „Váš humor se spíš podobá tomu českému než norskému.”

„Stejně jako pivo,” dodal Matouš.

„A v čem, kromě humoru a snahy o družbu, vidíte největší rozdíl mezi těmito severskými zeměmi?” pokračovala jsem v původním tématu.

Samotné Ýtovy šteky vás budou v knize provázet spolu s naším textem a většina jich bude o jídle. Přemýšleli jsme, jestli mu nekřivdíme, že je jeho svět na několika set stránkové knize především buřtový, jenže kdybychom ubrali, zatajovali bychom skutečnost. A sám Ýta říká, že se v příštím životě stane Youtuberem a na jeho vybroušeném kanále budete sledovat, jak ochutnává všechno jídlo světa.

Po dvaceti letech od jejího založení se tam stavil designér *Poul Henningsen* se svými nákresy – a sklídl s nimi úspěch. Inu, měli dobrý vkus. O třicet let později tenhle borec vymyslel návrh lustru, který je bestsellerem firmy dodnes.

První příklad Ýtova štěku:

Já Dány chápou. My psi máme taky svoje pravidla – jasné daný. A první z nich? Žádná pravidla neplatí, pokud se objeví pečené kuře.

7

O extrémní sporty prý v posledních letech roste zájem, ale převaha méně dramatických forem pohybu je stále značná. A pro bezpečnou dávku adrenalinu se Dánové rádi uchylují do jejich zábavních parků v čele s kodaňským *Tivoli Gardens*, třetím nejstarším na světě. Park byl otevřen v roce 1843 s jasným záměrem – odvést pozornost lidí od rostoucího neklidu v politice.

„V pravidlech,“ odvětili bratři unisono.

„Hm?“ podívali jsme se na sebe s Matoušem.

„No jasně,“ prohlásil suverénně Johannes. „V Dánsku existují pravidla snad úplně na všechno. Lidi vám jasné řeknou, který tác je na zákusky a který na pečivo...“

„... a jakým způsobem si můžete či nemůžete koupit vozidlo nebo začít podnikat,“ pokračoval Andreas na oko úřednickým hlasem.

Johannes se jen hlasitě nadechl a zaníceně dodal: „Když jsem si před pár lety pořizoval auto, musel jsem podle pravidel zaplatit poplatky snad úplně za všechno – od ekologického dopadu až po řadu různých pojištění. Výsledná částka se kvůli tomu vyšplhala skoro na dvojnásobek té původní.“

„Máme zkrátka hodně byrokracie a pravidel a lidi je rádi dodržují i v dopravě,“ dodal Andreas.

„... i v práci, v bistru, doma – no všude,“ vypočítával trošku posměšně Johannes.*

„A příklad?“ nadzvedli Matouš obočí.

„Třeba tady na Hafjellu v půjčovně nemají žádný řád,“ chopil se hned otěží Andreas. „Když jsem tam začal před pár měsíci pracovat, byl jsem z jejich značné flexibility a takového, řekněme freestylového myšlení lehce zmatený. V Dánsku kraluje zažitý pořádek. Každá věc i myšlenka tam mají své místo. A tady? Když se zkušenějších kolegů na něco ptám, tak klidně řeknou, ať to udělám podle sebe,“ zasmál se.

„Norové jsou holt větší volnomyšlenkáři a pohodáři. Nedávají takový důraz na vzdělání jako my a ani v práci se tak nesesdrou,“ ušklíbl se Johannes a dodal, „proto pracuju jako lyžařský instruktor tady na Hafjellu, a ne v Dánsku.“

„A není to taky proto, že u vás doma bys mohl dávat hodiny leda na písku nebo na trávě?“ zasmála jsem se.

„Jasná věc,“ odpověděl za něj jeho bratr.

„Kdybych nemiloval extrémní sporty, jako je freeridové lyžování a sjezdová kola, neměl bych důvod rodnou hroudu opouštět. Kromě hor tam máme snad všechno, na co si vzpomeneme,“ pokrčil Johannes rameny.

„V Dánsku můžete hrát extrémně leda tak golf, a tak ho tam hrajou,“ uchechl se Andreas a vzápětí dodal, „my Dánové obecně neradi riskujeme. A to, že největší kopce, které v rodné hroudě máme, jsou kopce písku, krásně sedí k naší mírné povaze libující si v bezpečí.“

Ono bezpečí se stalo hlavním tématem, jakýmsi nepostradatelným hrdinou téměř všech rozhovorů s místními. Lidé se jen málokdy pouštějí do neprozkoumaných, a možná i trochu nebezpečných vod – od podnikání, přes dobrodružné cestování až po ty extrémní sporty⁷. I přesto se Dánsko řadí k deseti nejnovativnějším státům světa. Rozpor? Zdá se veliký. Jenže ten první pohled se často od toho druhého může odlišovat jako tradice od pokroku. S investigativní myslí badatele se s námi do těchto vod odvážně vrhla má skoro-dvojnice Kristina.

„Většina Dánů má ráda svůj klid, bezpečí a životní jistotu,“ dala se nadšeně do vysvětlování. „Nechají se zaměstnat ve svém vystudovaném oboru, postaví si dům a zařídí si to v něm tak, aby jim tam bylo příjemně na duši. Nic okázalého. Žádná velká gesta, jen útulnost a pocit pohody. A toho se drží i v ostatních oblastech jejich

smýšlení. Výlet za poznáním kolem světa, co zabere několik let? Moc riskantní. Vlastní podnikání s originálními nápady? Taky moc riskantní."

"Lovení bobříků odvahy?" vznesla jsem otázku, i když jsem už předem znala odpověď.

"Taky tak," usmála se a pokračovala, "třeba já se chystám strávit příští rok v Japonsku. Přerušila jsem si studium a v září vyrazím prozkoumat tu dalekou zemi, která mě odmalička tolik fascinuje. Možná tam budu nějakou dobu dobrovolničit, ale hlavně tam chci cestovat. Musím to udělat, však vy s Matoušem mi rozumíte... Ted', nebo nikdy, řekla jsem si a oznámila svoje rozhodnutí všem okolo."

"A my všichni okolo se vyděsili," přitočil se k nám od plotny její otec Mogens.

"A přitom takové zahraniční studijní pobyty nebo dobrovolničení je pro nás mladé už celkem běžná součást života," ušklíbla se Kristina.⁸

"Japonsko je naprosto skvělý a bezpečný," poznamenala jsem a konec věty pronesla tak důrazně, aby ho dobře zaznamenaly uši jejích rodičů i přítomných tetiček.

"A musíš se tam vydat i do *Niseka* na *Hokkaidu*, to je sněžná Mekka naší planety s šestnácti metry prašanu za sezónu," rozplýval se Matouš.

"Ano! Niseko a jeho snové podmínky pro freeride jsme si zamilovali. Sami tam chceme strávit celou příští nebo přespříští zimu," dodala jsem nadšeně.

Kristina však najednou z té rozjařené dobrodružné noty přešla na zdrženlivější, o dost zastřenější melodii. "Zní to moc lákavě, lyžování mám odmalička ráda, ale vždycky jsem jezdila jen po upravených sjezdovkách. Vrhát se do volného terénu je hrozně riskantní, a navíc na to určitě nemám ani pojištění," zakabonila se.

Její reakce mě překvapila. Když to řekla, začala jsem v mysli oprašovat archivní znalosti mého pojištění a tento sebezpyt přerušil až Mogensův rozhodný a znělý hlas. "Pojištění je hrozně důležitá věc. My Dánové máme pojištěný život ve všech myslitelných aspektech. A rád slyším, že je má dcera takhle opatrná. Její trochu bláznivý výlet stojí pořád na pevných a bezpečných kořenech," usmál se a zamnul přitom rukama.

PAPÍROVÁ KAŠE

"Povězte mi tedy, kdo z vás Dánů chodí s kůží na trh a riskuje všechno jen proto, aby obohatil svět svými nápady? Někdo to u vás dělat přece musí, když jako stát obsazujete vrchní příčky v inovativnosti," zaryla jsem palčivou otázku do pléna Mogensovy rodiny.

"No... Mě obrovsky zajímá, jak si my Dánové žijeme v rámci naší kultury, ale i jak si stojíme ve světovém měřítku. Četla jsem o tom různé výzkumy," začala zešířoka Kristina a když nikdo nic neřikal, pokračovala, "většina z nás opravdu nechce riskovat a raději zvolí svůj klid a pohodlí doma i v zaměstnání, ale ti, co se odváží jít svou vlastní cestou, vlastně neriskují o mnoho víc než my ostatní. Stát podnikavce obrovsky podporuje, takže se necítí ve stresu, když se jim něco nepodaří. A výzkumy ukazují, že člověk je produktivnější a kreativnější, když se cítí v pohodě. Navíc tady své pokusy může jednoduše opakovat znovu a znovu. Nevím o mnoha jiných místech ve světě, snad kromě Spojených států, kde byste měli tolik prostoru pro

8

Dánští studenti si často udělají mezi střední a vysokou školou či mezi bakalářským a magisterským stupněm několikaměsíční až půlroční prázdniny – buď se účastní placených kurzů na tzv. *folkehøjskole*, a zdokonalují se tak v určité dovednosti, nebo se třeba vydají do ciziny jako dobrovolníci.

své podnikání. V Dánsku mají inovátoři velkou podporu a v Americe zase velkou odvahu. A za možné chyby se ani tady ani tam neuděluje sociální stigma...”

„... tak tohle třeba v Česku neplatí – ani to s tou podporou, ani to s tím stigma-tem,” vmísil se jí Matouš do řeči.

Kristina jen pokývala hlavou a pořádně se nadechla na přicházející dlouhé souvětí. „Dánsko naopak nabízí všechny příležitosti a finanční podporu k tomu, aby se lidé nebáli a ve svém záměru pokračovali tak dlouho, dokud se jim to nepodaří. Ve výsledku tak působíme jako inovativní národ, protože tady na to máme prostor.”

„To dává smysl,” pokračoval Matouš. „Neúspěchy nejsou pro podnikavé Dány existenciálně devastující, takže se tu mísí vytrvalost bez nutnosti velkých adrenalinových her.”

„Adrenalinové experimenty a prožitky my Dánové moc nemusíme,” pokračoval Mogens, který přinesl ke stolu teplý čaj a sedl si mezi nás. „Takže i naše inovace jsou spíš systematické, plánované, postupné, promyšlené a důmyslné, než adrenalinové a impulzivní, jaké třeba známe u divokých vizionářů v americkém Silicon Valley,” ušklíbl se a pustil se do krabice se sušenkami. „Mám tak pocit, že Dánsko vychovává pečlivé a důsledné řešitele problémů,” dořekl s pýchou v hlase.

Náš rozhovor zpovzdálí poslouchalo několik dalších příbuzných, kteří se ale nevěnovali klábosení s hosty, nýbrž přípravě svatby. Námi aktuálně probírané téma však přilákalo pozornost Medy – Kristininy mámy. „Kristina a Mogens ještě neřekli to důležité,” zvolala na nás od rozdělaného věnce na podlaze. Automaticky jsme se k ní všichni otočili na důkaz přijmutí nového člena do rozjeté diskuze. „Dánské inovace se často točí kolem spolupráce mezi univerzitami, výzkumníky, firmami a dalšími veřejnými institucemi. Na jednotlivce tak není kladen velký tlak, protože ten se společně s rizikem rozloží na mnoho různých aktérů v provázaných skupinách. Myslím, že Dánové nemají rádi velké osobní riziko, ale nebojí se experimentovat v prostředí, kde je to bezpečné.”

„V Dánsku panuje obrovská důvěra – věříme státu stejně jako sobě navzájem. Proto ty změny k lepšímu můžou fungovat takto komplexně,” doplnila ji pohotově Kristina.

Meda jen přidávala další pichlavé větvičky do věnce a nevzrušeně pokračovala. „Jsme hodně inovativní ve výrobě a vývoji léků, v zemědělství a v ekologii a všechno jsou to oblasti nezbytné pro správný chod společnosti. Inovace se soustředí na potřebu systematicky a provázaně zlepšit něco konkrétního...”

„... a ne převrátit svět vzhůru nohama,” dořekl spěšně Matouš.

Konverzace se pak rozprchla po dalších zajímavých tématech, a tak zde dávám prostor dánskému kamarádovi Dennisovi žijícímu v Praze pro vybarvení jeho vlastní zkušenosti s podnikáním. „Po škole jsem pár let pracoval ve svém oboru jako elektroinženýr, ale potom jsem si řekl, že bych rád zkusil něco vlastního. A napadlo mě vymyslet aplikaci s pohybovými hrami.”

„Jak jsi k tomu došel?” podíval se na něj Matouš zvědavě.

„Dánské děti se musí denně v rámci výuky 45 minut hýbat a máma je učitelka, takže inspirace vlastně přišla z domu,” zasmál se a pokračoval, „dostal jsem zkrátka nápad a rozhodl se jej vyzkoušet v praxi.”

„Tak to jsi v tomhle ohledu docela výjimka, že? Podle toho, co jsme slyšeli, si Dánové raději budují své jistoty a zázemí, než aby se snažili měnit směr větru a dělat věci originálně po svém,“ vyslovila jsem svou myšlenku.

„Souhlasím s vaším zjištěním. Já jsem byl vždycky trochu jinačí, ale Dánové holt mají rádi svou pohodu a pocit bezpečí. Inovátoři a podnikavci se koncentrují hlavně ve velkých městech, ale jinde lidé dávají většinou přednost tradičnímu životu před experimenty. Takový je třeba Jutland – farmářský a zakořeněný.“

„Cítil jsi, že hodně riskuješ, když ses rozhodl jít svou vlastní cestou?“ zeptal se Matouš.

„Určitě víc, než kdybych zůstal jako zaměstnanec, ale určitě míň, než je běžné třeba v Česku. *Na mé rodné zemi mám moc rád tu záchrannou síť, skrz kterou nikdo nepropadá. Systém vás zkrátka podrží, ať už jste kdokoliv.* Však než jsem začal podnikat, byl jsem nějakou dobu nezaměstnaný a od státu dostával slušnou podporu na to, abych se mohl v klidu zamyslet, a vytvořit tak svůj projekt. A pak, když už jsem ho rozjel, jsem si ještě mohl zažádat o podporu z inovativních fondů.“

„Přijde mi, že Dánové nemají svázané ruce, když je něco napadne,“ poznamenala jsem.

„To rozhodně ne,“ usmál se Dennis. „Každý má obrovskou svobodu a příležitost ji vyjádřit jakýmkoliv způsobem. Jen do těch adrenalinových her se málokdo v Dánsku pouští. A přitom v porovnání s ostatními zeměmi vlastně ani moc adrenalinové nejsou.“

„A co je na tom tvém podnikání nejtěžší?“ zajímal se dál Matouš.

„Dánská byrokracie,“ odvětil střemhlav a pak pokračoval, „to je tak hrozně zbytečný systém, kterým, než se prokoušete, tak dřív zešedivíte.“

Úředničina a pravidla – to je něco, co se stalo terčem nejednoho rozhovoru. Na jednu stranu si Dánové svůj systém chválí, protože s sebou nese i příležitosti, svobodu, bezpečí, disciplínu a pořádek, na druhou stranu ho někteří – a mnohdy ti samí – kritizují za jeho hutnost a složitost. Manželka Mogense, farmářka Meda, v tom měla jasno. „Stát rozhoduje o hodně věcech za nás a obvykle kontroluje, co a jak máme nastavené. Nechci si stěžovat... Dánsko a my spolu s ním fungujeme dobře – jen to množství předpisů a nařízení někdy odvádí pozornost od toho, co je pro nás skutečně důležité. Místo toto, abychom byli u krav, děláme papíry,“ pokrčila smířlivě rameny.

S příliš svázanými předpisy se setkal i její muž, když před nedávnem musel vylít dvanáct tisíc litrů mléka do hnoje. „Jeden z mých pracovníků měl zmáčknot tlačítko chlazení, ale zapomněl na to,“ pronesl Mogens s povadlými koutky u pusy. „Mléko mělo 10,2 °C, když pro něj odběratelská firma přijela. A maximum je deset,“ odfrkl si.

„A?“ hlesla jsem se střípkem naděje v mozaice očekávané zkázy.

„No nic. Nevzali to,“ podíval se na mě smířlivě, podrbal se na čelo a dodal, „na druhém konci světa lidé umírají hladu a mě tady v zemi hojnosti předpisy donutily vylít cisternu mléka do hnoje.“

„Jak jde takové nehorázné plýtvání ruku v ruce s vaší věhlasnou ekologií?“ zamračil se Matouš.

Zelený velikán

V Dánsku fouká. A fouká tam natolik, že větrné elektrárny produkují padesát procent veškeré elektrické energie, což je nejvíce na světě. A důkazem, že to Dánsko myslí s jejich živelným velikánem vážně, je odvážný futuristický projekt zahrnující kolosální zdroje zelené energie získávané z větru, které by v budoucnosti mohly zásobovat nejen toto království, ale rovnou i Evropskou unii. Dánsko si v ekologických výzvách libuje – do roku 2050 se chce stát uhlíkově neutrální zemí a už teď tam lidé platí nejvyšší uhlíkové daně na světě. Ale není to jenom oxid uhlíčitý, s kterým se tam snaží elegantně zatočit. V Kodani třeba vznikla travnatá lyžařská sjezdovka *Copenhil* na obří a velmi designové spalovně odpadů, z které je i skvělý výhled na město. Dánové holt umí vdechnout industriálním budovám nový život a přetavit je do téměř uměleckých kousků.

„Nijak! Ekologie je pro nás moderní bible, ale velká podstata celého problému nám uniká, když nás byrokracie nutí dělat takovéhle věci. A věřte, že tu nejsem jediný, kdo někdy nesplnil ultra přísné požadavky a jeho produkt skončil v hnoji.“

Do již nastalého byrokratického rozhořčení vnesla Meda další proměnnou. „Dánský systém je úžasný tým, jak podporuje všechny a nikoho nechce nechávat pozadu. Jenže i takové nastavení má svá stinná zákoutí. Představte si, že na operaci ucha jsem musela čekat 18 měsíců... To je ta velkorysá podpora! Než se na všechny zájemce dostane, můžou z toho přijít o sluch.“

A do ohně přihodil své polínko i Chilan Fernando, kterému je Dánsko domovem už několik dekad. Než začal provozovat surfhouse, dělal 25 let sociálního pracovníka a narážel na zapeklitost dánských pravidel stejně jako farmáři Meda s Mogensem. „Pomáhal jsem rodinám a viděl jejich problémy. Ti lidé potřebovali pomoc hned, a ne až za tři měsíce,“ pronesl zvučně, téměř apelativně.

„Jenže jsme neustále naráželi na systém, který je moc velký a s moc složitými pravidly. Všechno trvá strašně dlouho. A prokousat se papíry, a přitom se v nich neztratit, byl jen ten nejmenší problém,“ odfrkl si Fernando

posměšně. „Dánsko je posedlé plánováním, pravidly a zákony. Vše se přežvykuje tak dlouho, až z toho někdy zbyde jenom kaše.“

PŘEDSEDA ŠTĚSTÍ

Nekonečná volnost na jedné straně, svázané ruce byrokracií na té druhé. I takové je Dánsko. Dánsko bez příkras, které jsme sice nepoznali my s Matoušem, zato z příběhů našich respondentů rozladění smíchané s vděkem značně překypovalo. Co dělají takové kontrasty v jinak poklidné a malebné zemi? Zeptala jsem se sama sebe, ale nenašla tu správnou odpověď a ani jiný příklad rozporu. *Země štěstí na západní způsob se holt někdy může zachvět.* Dokončila jsem část o sveřepé byrokracii, kterou jsem se prokousávala možná stejně složitě jako Dánové svými papíry, a oddechla si. Pojdme se zase naladit zpět na zpěvnou notu dánské Ódy na radost.

„Co pro tebe znamená štěstí?“ zeptala jsem naší spolubydlící Jette, se kterou jsme jednu noc sdíleli tábořiště.

„Bezpečí,“ vyhrkla bez zaváhání a pokračovala, „to totiž přináší lidem pocit svobody. A máme ho díky tomu, jak je nastavený náš systém. Vždyť kdyby nefungoval dobře, nemohli bychom skončit jako nejméně zkorumpovaná země světa.“

Síla bezpečí je protkaná rozhovory jako ta nejkrásnější krajka, kterou všichni hned viděli vystavenou v okně svého štěstí. Co okně, rovnou v celém portálu! Stejně jako osmažená cibule je i bezpečí tím nejlepším základem pro téměř všechny chutné pokrmy. A s tím se pojí mnohé.

Dobře zavedená demokracie, vzájemná důvěra, svoboda ve všech možných směrech, rovnost příležitostí i veškerých myslitelných pohlaví, vysoké platy, spokojenost v práci, časová flexibilita a důraz na dostatečnou délku volného času dělají ze všech respondentů šťastné jedince. To všechno můžete mít, pokud jste se narodili v Dánsku. A pokud ne, tak nesmutněte. Pořád je tu Bhútán a Bali, jejichž filozofie říká, že k tomu, aby byl člověk šťastný, nepotřebuje mnoho – snad jen ten sebezpřesah a hlubší smysl života, který jak pro Bhútán, tak i pro Bali je každodenní rýží. Tím nejoblíbenějším pokrmem ze všech.

Chleba s máslem můžeme nechat Dánům. A to, čím si tento svůj bezpečný základ dne ochucují, jsme barvitě probírali v každém rozhovoru. „Moje štěstí spočívá v čase stráveném se svými dětmi a také s komunitou. Jakožto obsluha v kiosku u hřiště mám hodně volna a pracuji jen ve dny zápasů. Moc si toho cením a snažím se své aktivity naplňovat smysluplně,“ vypočítávala respondentka Malene, kterou se nám podařilo odchytit po všech osmažených párcích a hranolkách. „Ráda každý měsíc organizuju společné večere pro celou vesnici. Člověk zaplatí sto korun a může hodovat a klábosit klidně až do rána... A taky jsem pomáhala stavět ty přístřešky za hřištěm, ve kterých spíte.“⁹ Dostali jsme na ně dotace, ale práci jsme odvedli sami,“ zazubila se pyšně.

„Jsou úžasné, moc děkujeme za vaši dřinu pro náš slastný spánek,“ usmála jsem se.

„Baví mě spoluvytvářet lepší svět. Tady na vesnici držíme hodně pospolu, a to mi dělá velkou radost. Mám tu svou komunitu, na kterou se můžu spolehnout. O Vánocích se všichni sejdem v těch našich přístřešcích, zapálíme svíčky, oslavujeme, hodujeme... Jsem šťastná za to, kde žiju,“ dodala rozzářeně.

„A myslíte, že i jiní Dánové jsou pospolití stejně tak, jako vy na vesnici?“ zeptala jsem se a myslela u toho na slova bratrů Johannese a Andrease, která jsem si chtěla ověřit.

„Jo, myslím, že lidé drží pospolu, ale ve velkých městech se někdy ta pospolitost ztrácí. Proto jsem ráda tady mezi poli a kopci.“

„Takže samota v Dánsku není velké téma?“ pokračoval v úvahách Matouš.

„Nemyslím si, že by to bylo něco alarmujícího. Třeba tady na vesnici se všichni o všechno staráme. Můj soused pečoval roky o ženu, která neměla žádné příbuzné a padala ze schodů. A dělal to jen tak – z dobré vůle. Bydleli přes ulici,“ pokrčila Malene rameny a nadechla se pro další myšlenku. „Tady v Dánsku navíc máme spoustu dobrovolnických klubů a zájmových spolků. Takže pokud chcete, nikdy nejste sami. Já sama jsem v pletářském a šicím spolku. Jsou to další dvě činnosti tvořící mozaiku mého štěstí, na kterou jste se původně ptali. Ale ve vesnici máme i několik sportovních klubů a taky jeden čtenářský kroužek... Proč jezdit do Kodaně, když u nás najdete všechno, co k životu potřebujete!“

Dánové jsou zvyklí dělat věci pro sebe i pro ostatní – proto tolik dobrovolnických a zájmových spolků, kterých byli členy mnozí naši respondenti. Všichni se cítili obklopení lidmi a všichni uváděli, že jim to přispívá k jejich spokojenosti. Když ale Chilan Fernando srovnal jeho domácí hřiště s dánskými sociálními vazbami, bylo jasné, kdo podle něj vyhrává. „Dánové mluví o tom, že v měření OSN vycházejí jako nejšťastnější národ světa. Mají tady bezplatnou zdravotní péči, kvalitní školství,

9

Na naší cyklopouti jsme hojně využívali veřejné přístřešky, přičemž ty za fotbalovým hřištěm, o kterých se zmínila Malene, se staly našimi spacími průkopníky.

mnoho peněz, přiměřenou pracovní dobu, férové podmínky k životu a nekonečnou svobodu. Zdá se, že jim štěstí hraje do karet ze všech stran. Jenže ta blízkost rodiny včetně nějakých sdílených duchovních prožitků tu prostě chybí.“

O měření štěstí

Před nedávnem jsem odevzdala svou dizertační práci zaměřenou na výzkum štěstí v různých zemích světa. A jak už to v akademické obci chodí, očekávalo se ode mě, že si osvoji široké znalosti mnohých dalších studií o měření štěstí ve světě. A tak jsem to udělala a samo sebou k tomu přibrala i knihy zabývající se výzkumem štěstí v Dánsku. Zvučná jména akademiků, stovky zemí, tisíce a tisíce respondentů a mraky výsledků rozličných výzkumů, kterým ve veřejném povědomí asi kraluje zmíněný World Happiness Report každoročně vydávaný OSN.

Já svůj výzkum dělala kvalitativně, tedy hloubkovými rozhovory, protože si zkrátka ráda povídám s lidmi. A je naprosto v pořádku, že většina ostatních výzkumníků jde kvantitativní cestou ověřenou nespočtem vyplněných dotazníků. A je také naprosto v pořádku, že tihle výzkumníci, kteří žijí v euro-americké části planety, projikují do položek v dotaznících západní pohled na štěstí. Protože opravdu v jejich končinách se na toto téma nazírá jednou optikou. Blahobyt, sociální a ekonomická prosperita, míra korupce, zdravá délka života, sociální koheze, které dominují dobrovolnické aktivitě, a štedrost měřená vzájemnou pomocí a ochotou darovat peníze nejčastěji na charitativní účely – tohle pro západní svět znamená štěstí a obměny ve zkoumaných faktorech jsou zcela minimální.

Pokud takto chtějí výzkumníci měřit euro-americký svět, tak to chápu, protože tento svět na sebe takhle nazírá. Pokud se ale do toho přidávají i státy na druhé straně planety s docela jinou perspektivou na pojetí štěstí, není pak divu, že ve výsledcích takové země propadají, i když se tamní obyvatelé mohou cítit skutečně šťastní.¹⁰ Jen ten recept na štěstí je jiný a pro mě v mnohém inspirativní – v něčem přenosný a v něčem neopakovatelný. Takové kouty planety mě fascinují. Modernizované kultury mám taky ráda, však jsem se v takové narodila, ale mám dojem, že na Západě probíhá rozpínavý diktát toho, jak nazírat na úspěšný a šťastný život – přitom povídejte o tom bhútánským mnichům nebo amazonským kmenům. Kolik peněz takový Amazončan nebo třeba Baližec věnuje na charitu? No, nevím... To, co vím ale jistě, je to, že Baližci a Bhútánci rozdávají ty nejkrásnější a nejuprůměrnější úsměvy, které jsem snad kdy viděla.

Má cenu se tady ještě bavit o penězích a o získaných papírech a postaveních? Bhútánci a asi i Baližci by na toto odpovíděli, že jsou to záležitosti našeho ega, které to opravdové štěstí nikdy nepřinese. Fungující státy a jejich systémy nám toho mohou hodně ulehčit a je skvělé, že tak prosperují. Z mé velice žité zkušenosti mohu však potvrdit, že život v zemích třetího světa, který se odehrává venku se sousedy nebo doma na dřevěné podlaze s oltářem vyzdobeným nejruznějšími bůžky, může být tak šťastný, že jsou na něj krátká i všechna západní měření těch nejerudovanějších vědeckých hlav. Žít mezi těmi lidmi, poslouchat jejich příběhy, bavit se s nimi, nejít po povrchu a být otevřený všemu, co modernizované euro-americké mysli může navodit ten správný AHA moment – to je za mě způsob, jak se na naladit na všechny krásy světa.

„Chybí?“ podíval se na něj tázavě Matouš.

„Dobře... záleží na úhlu pohledu. Pokud žijete v severní Evropě, tak se vám bude zdát, že té blízkosti a společných prožitků mají Dánové asi hodně. Jenže pokud byste jako já vyrostli v Jižní Americe, říkali byste si, kam zmizel veškerý společenský život. U nás doma se lidi druží a baví celé dny, celé roky. A taky jsme šťastní. Jen je to štěstí založené na jiném základě – takovém, který holt nezapadá do dotazníkových tabulek OSN,“ uchechtl se, zhoupł se na židli a pokračoval. „Tady děti navštěvují své stárnoucí rodiče jednou za měsíc a oběma stranám to tak přijde v pořádku. Blízkost pro nás Jihoameričany znamená dočista něco jiného než pro

Dány. Ti se pyšní svými spolky, vzájemnou důvěrou a fungujícím systémem, na který se můžou spolehnout snad ještě více než jeden na druhého. My Chilani tímhle zkrátka nedisponujeme," ušklíbl se. „Máme ale něco jiného a minimálně stejně tak silného," dodal a odmíchl se.

„Co to je?" podívala jsem se na něj laskavě a pokývala hlavou.

„Blížkost srdcí."

I přesto mnoho Dánů jmenovalo mezilidské vztahy jako jeden ze základních kamenů prožívaného štěstí. Mezi ty další, neméně důležité, pak všichni řadili onu mnohokrát skloňovanou svobodu spolu s přívětivým pracovním prostředím a fungujícím sociálním systémem a zabezpečením. Senioři a Dennis také kladli důraz na dobrý zdravotní stav.

„Myslím, že síla bezpečí je to, co žene všechny Dány tím správným směrem," zamýšlel se námořník a bývalý pilot Lau, s kterým jsme se dali do řeči na trajektu na začátku naší cyklopouti. I když rozhovor s ním netrval více než hodinu, jeho úderné a jasně zformulované názory k nám přivály svěží vítr a nové obzory. „Chceme si tady dělat přívětivé prostředí pro život, což souvisí nejen se vzájemnou důvěrou a pevnými sociálně-politickými vztahy, ale i třeba s tím, že se nebojíme chodit v noci po ulicích a že kolem sebe nevidíme haldy odpadků," pokračoval věcně. „Každý jsme zodpovědní za to, co svými myšlenkami a činy vytváříme. A my Dánové jsme si toho dobře vědomi."

Lau měl pravdu. Až na to, že nám hned na začátku někdo ukradl tašku s jídlem a noži, kterou jsme zapomněli na parkovišti, jsme se v této zemi cítili naprosto bezpečně a svobodně. Jen si vezměte, jaké je se procházet po mnohých asijských plážích překypujících plastovými odpadky. Jaké je se ve vietnamské Sapě koukat na svěží zelená rýžová pole, mezi kterými po kamenech poskakuje páchnoucí zažloutlá řeka, jejíž pěna dosahuje výšky podobné té ve vaně. Jaké je cestovat a raději nekoukat doprava doleva, abychom nemuseli vnímat tu palčivou neúctu k Matce Zemi... Haldy odpadu, které možná jen tiše čekají na to, až se za pár miliard let roztaví ve slunci...

Za naše cesty po světě jsme už viděli hodně nepořádku. Na Bali, ve Vietnamu, v Turecku i v Peru byl králevicem s žezlem v ruce. A ačkoliv jsem se naučila mít ty kraje ráda i s jejich odpadem, země kladoucí důraz na ekologii si v mém srdci nejsou synonymum svobody. Kostarika, Bhútán, Japonsko i celá Skandinávie prostě umí. A Dánsko téhle „sebrance" možná předsedá. Souzníla jsem s tím, když někteří respondenti uváděli ekologickou uvědomělost národa jako zdroj své radosti a spokojeného života. A jedním z takových byla třeba Kristina.

„Těší mě, že nejoblíbenější dánský sport je cyklistika, která poráží i ten fotbal a badminton," zasmála se a pokračovala. „Není to jenom koníček, je to i ten nejlepší dopravní prostředek po městech. Však se říká, že v Kodani je víc kol než lidí. A když k tomu připočítáš všechny ty cyklostezky po celé zemi, je Dánsko hotovým cyklistickým rájem a..."

„... a tedy i ekologickým předákem," odušila jsem.

„Přesně tak!" zalibovala si. „V téhle oblasti máme spoustu inovací a lidé vnímají tu důležitost ochrany přírody a prostředí, ve kterém žijeme. Jen se rozhlédni kolem sebe a hledej nějaký svinčík!"

Tak třeba ve World Happiness Report náš zamilovaný Bhútán propadal v minulosti tak moc, že se ho v posledních letech raději rozhodli z měření štěstí vyškrtnout. Ono působí zkrátka divně, když země známá svým Hrubým národním štěstím – které bych mimochodem spíš přejmenovala na Žité sdílené štěstí – končí až někde na chvostu výsledné tabulky.

„Uklízíte si po sobě, protože si to chcete udělat hezky,“ usmál se Matouš a odhodil obal od čokolády na zem.

Kristý/iny se zasmály. Matoušovi vyšel vtip, tak se náležitě zazubil, zvedl obal a dodal, „chaos a nepořádek kolem nás jen možná zrcadlí chaos a nepořádek, který máme uvnitř.“

„To sedí!“ vyhrkla jsem. „Dánsko je prostě milé ve všech ohledech. A je to cítit v lidech i v prostředí.“

„Děkujeme. Však se o to taky snažíme,“ usmála se Kristina a po malé pauze pokračovala. „Pro mě je největším štěstím svoboda, která je vlastně do velké míry ekvivalentem pro udržitelný životní styl, v kterém jsou tady za jedno snad všichni. A to, že dáváme přednost kolům před auty, jen vypovídá o způsobu našeho smýšlení.“

S KLIDEM NA DUŠI

Když jsem před několika lety studovala v Aarhusu, jezdila jsem výhradně na kole v davu ostatních. Bylo to rychlejší než městská hromadná doprava, a to o celý šnečí maraton. I tentokrát jsme s Matoušem a Ýtou zvolili na přemísťování především bicykl. „Chceme-li psát o Dánsku, tak jediné v cyklistickém opojení,“ smála jsem se, zatímco jsem k tomuto nápadu verbovala naši smečku. Cyklistika k Dánsku totiž patří asi stejně tak, jako běžky k Norsku nebo Bob k Bobkovi. A byl to právě tento sport, který řada respondentů jmenovala jako zdroj své každodenní spokojenosti.

„Ale nemyslete si, že známe jenom kola,“ ušklíbl se námořník Lau. „Já k tomu ještě rád plachtím a občas si zahraju i fotbal.“

„My už na kole nejezdíme ani z hospody,“ rozchechtal se Mikael – jeden ze tří štamgastů, se kterými jsme strávili večer po fotbalovém zápase u nich na vsi. „Tady na vesnici nás na silnici stejně nikdo nekontroluje a pár piv po dobré hře je naše povinnost. To si raději někdy začutáme do míče, než abychom jezdili jako měšťáci všude na kole,“ pronesl a lokl si vychlazeného moku.

Kromě hřišť a kol si někteří respondenti našli radost i v jiném pohybu. Jedním z příkladů je kamarád Johannes. „Pro mě znamená štěstí svobodu a nekonečné příležitosti, které Dánsko nabízí. A tak jsem tady v Norsku a lyžuju,“ zařehotal se a pokračoval, „lyžování totiž představuje pro mou mysl ten vrcholný pocit plynutí, kdy nemyslím na nic jiného než na přítomný okamžik – na přítomné štěstí, kterému nekonkuruje snad nic na světě.“

„S tím naprosto souzním,“ pronesla jsem. „Jde o to si jen tak hrát. Nic nemuset, jen prostě být tady a teď...“

„Ano. A právě s tím mým hraním mám v Dánsku problém,“ ušklíbl se Johannes. „V zimě je chladno natolik, že mi je chladno, ale není chladno natolik, aby z toho vzešla nějaká zábava.“

A tak Johannes už několik sezón prchá do Norska za sněhem, ale v létě pokaždé jede domů. „Každý, koho ve svém okolí znám, kdo vyrazil do světa za poznáním nebo za studiem, se nakonec vrátil na rodnou hroudu,“ poznamenal jeho bratr Andreas.

A zatímco výjimky mívají v zimě na sever, majorita mívá na jih. Mikael a jeho kamarádi z hřiště jezdí na své chalupy ve Španělsku a ve Francii a respondent Lars,

který též objížděl Dánsko na kole a kterého jsme potkali v jednom z přístřešků, se rozhodl napůl přestěhovat na Kanárské ostrovy. „Je to nejlepší poměr cena výkon,“ dal se do vysvětlování. „Jaro a léto si užívám na domácím půdě a na podzim a zimu se uklízím pryč do tepla. Žiju tak svoji ideální představu o Dánsku,“ zasmál se. Jiní respondenti však statečně tu slotu přecházejí doma vyzbrojeni znalostmi o hygge, které, jak sami říkají, někdy nestačí. Nejlepší lednové hygge? Útek na jih.

I přesto si Dánové moc nestěžují. Život berou s vděkem a pokorou, jak přichází. A stejně tak berou i daně, které s klidem na duši odvádějí jejich státu.¹¹ „Jsme s tím v pohodě, protože víme, že se nám to vrátí. Bez toho, aniž bychom platili vysoké daně, by náš stát nefungoval tak dobře. Máme tu velmi silnou střední třídu; nechceme nikoho nechat pozadu,“ pokrčila rameny respondentka Jette a s ní souhlasili i ostatní.

„Já mám třeba postiženou dceru, která potřebuje soustavnou péči,“ rozpovídala se Malene – žena z kiosku u hřiště. „A za ošetřovatelku nic neplatím – teda platím za ní tak, že odvádím daně. Ještěže to tak máme v Dánsku nastavené.“

Většina Dánů si nestěžuje ani na daně, ani na jejich politiku. A královské rodině někteří staví rovnou piedestal.¹² „Pro někoho je to skoro jako náboženství,“ uchechtl se Andreas a pokračoval, „já teda nejsem takový fanatik, ale musím uznat, že současný král i bývalá královna jdou lidem dobrým příkladem. Větší funkci nemají, ale jako morální podpora jsou skvělí.“

Poslouchala jsem slova Andrease, a přitom se mi v hlavě zrodila nová otázka. „Proč si Dánové tak málo stěžují? Podívala jsem se na něj. „To je až k nevíře, s jakou lehkostí přijímají svůj život...“

„Myslím, že je to zkrátka tím, že si věci neradi komplikujeme. Vždycky se můžeš rozhodnout, na jakou stranu chceš hrát. A stížnostmi se akorát někam zahrabáváš, a utvrzuješ se tak ve své zatrpklosti. Pokud je člověk nespokojený, je dobrý s tím něco dělat, ne o tom jenom povídat. Tak to mám alespoň já, ale myslím, že mluvím i za mnoho ostatních.“

„A co alkohol a antidepresiva, které se v Dánsku těší velké oblibě?“ vybafl Matouš investigativně.

„Hm, že by to souviselo s tím, že díky nim jsme šťastní a nepředháníme se ve stížnostech? Nebo že bychom se stali apatičtí vůči svému okolí?“ zamýšlel se dlouze Andreas a nakonec pronesl. „Myslím si, že, mnohem víc než se spokojeností to souvisí s dostupností a osvětou o duševním zdraví... Podle mě se nejedná o chemické štěstí.“ A podobně reagovali i další respondenti, kteří onu dostupnost léků uváděli jako hlavní důvod jejich užívání. „Řekl bych, že spíš než nešťastnost, to odráží uvědomělost o lidské psychice a efektivní zdravotnickou péči,“¹³ přemítal farmář Mogens, zatímco jeho manželka Meda a dcera Kristina jen tiše přikyvovaly.

A alkohol? Inu, to pověstné „chlastáš jako Dán“ možná v sobě nese nějaké kořeny pravdy. „S tím se Dánsko musí popasovat, to vidím jako skutečný problém, o kterém se moc nemluví... Koneckonců, i šťastná země má své mouchy,“ pronesl hloubavě chilský přistěhovalec Fernando.

Když ale pomíneme všechen ten otravný hmyz a zamíříme přímo k jádru dánského štěstí, tak...

11

Dánové odvádějí až 60 % z platu státu, což je nejvíce na světě.

12

Dánská monarchie je jednou z nejstarších na světě. Nepřetržitě funguje více než tisíc let.

13

Užívání antidepresiv stoupl například v České republice mezi roky 2010 a 2020 o 577 %, což by jen těžko souviselo s tak rapidním nárůstem vnitřní nespokojenosti.

*Síla bezpečí
a útulna – Dánové
to mají rádi tam,
kde se svět vejde
do jednoho světla
svíčky. Štěstí
nepotřebuje
velká gesta ▲*

„... odkryjeme skromnost,“ prohlásil jednoznačně Matouš na konci našeho bádání. Dánové se nemusí honit za pozlátky a nablýskaným majetkem k tomu, aby dosáhli nejvyšší mety pomyslného uspokojení. Dánům stačí malá gesta, za kterými se skrývá duše v rozletu i v bezpečí. Duše, která ví, kde je doma. Duše, která přišla na to, jak si to v životě udělat hezké. **14**

TLUKOT SRDCE

Někteří respondenti prožívají krásno hlavně na urbanizovaných místech, jakými jsou barevné uličky, designové budovy, útulné kavárny a jejich domovy, ale jiní k tomu potřebují přítomnost přírody. Zatímco v Norsku je divočinou nasáklá mysl každého, v Dánsku jen někoho. Zapálení Dánové ale tuhle norskou kvantitu dohánějí svým srdcem. Jedním z takových je i dobrovolník Jens, který pomáhá s chodem *Národního parku Thy*. Jens vyběhl ze své chalupy, u které jsme náhodou na kolech zastavili, a nachystal nám pohoštění. To jsou ta malá gesta velkých srdcí, na která budeme vzpomínat ještě v přespříštím životě a kterými je Dánsko protkané jako pavučina všech příběhů.

„Dělám tady dobrovolníka, protože moje láska k přírodě je stejně silná jako láska k mým nejbližším,“ usmál se Jens, zatímco před námi držel ošatku s dobrotami. „Každý den, kdy se tady na chatě probudím a projdu po národním parku, považuji za svátost; za naplněný čas na téhle planetě... Příroda mi dává hluboký, možná až božský smysl naší existence,“ dořekl a pod brýlemi se mu zaleskly oči. Jens měl

pravdu, v národním parku Thy bylo zkrátka božsky a já cítila, jak mu každé slovo vychází z hloubi duše.

„Je něco, co podle vás v Dánsku nefunguje tak, jak má?“ chopil se Matouš průzkumnické otázky.

„Hehe, myslím si, že my Dánové bychom si na život stěžovat neměli. Narodit se v téhle zemi беру jako požehnání – vždyť tu máme všechno, co si jen můžeme přát,“ pronesl Jens s pokorou v hlase. Na chvíli se odmlčel a pak pokračoval. „Pokud ale po mně chcete, abych vypíchnul jednu věc, ve které bychom se ještě měli zlepšit, tak je to ekologie. Zatím děláme dost, ale usnout na vavřínech jde mnohem snáz, než si možná dokážete představit.“

Dalším respondentem, kterému příroda dává odpovědi, byl námořník Lau. „Své štěstí nacházím v té nejlepší práci pod sluncem, ve vztazích s blízkými a taky v přírodě,“ pronesl a zasněně pohlédl ven z lodi. „Když z paluby celý rok pozoruju, jak se kolem mění čtvero ročních období, připadá mi to jako malý zázrak. Před přírodou smekám jako před tím největším divem světa ze všech.“

„Nacházíš v ní tedy vyšší smysl? Hlubší spirituální přesah?“ zadívala jsem se na něj a ve vzduchu už větrila odpověď.

„Samozřejmě. To nepopsatelné je nejvíc přítomné právě v přírodě... A taky v lásce mezi lidmi. Nepotřebuju být aktivním členem církve, mně k sebepřesahu stačí tyhle dvě věci.“

Většina Dánů jsou „vánoční a velikonoční luteráni“, jak jsme je s Matoušem nazvali, neboť mimo tyto svátky do kostela téměř nezavítají. „O adventu je na mši plno, ale jinak tam s manželem býváme skoro sami,“ pousmála se postarší respondentka Frida. Její muž mlčky přitakal a po chvíli dodal, „když se Dánů zeptáte, jestli jsou křesťané, tak většina odpoví, že ano. Když se jich ale zeptáte, jestli navštěvují pravidelně kostel, většina odpoví, že ne. Myslím, že lidé svou spiritualitu prožívají jinde než v chrámech... Však jistou formu sebepřesahu můžou vnímat i doma se svými nejbližšími, kde si to udělají hezké a cítí se tam v bezpečí.“

Kasperova slova byla zpečetěna našimi dalšími rozhovory. „Já věřím hlavně v lidské dobro. Co do světa vysíláš, to se ti vrací. To je má nejsilnější víra,“ pousmál se Mogens a pohlédl na nás jasnými modrými očima. Farmářova odpověď byla hluboká, jednoduchá a v jeho žité laskavosti naprosto pravdivá. Podobně jako Mogens, ani jiní respondenti většinou duchovní svět nepopírali, ale ani se k němu nijak významně nehlásili.

Nikdo neinklinoval k ateismu, ale jen Kasper s Fridou se prohlásili za praktikující luterány. Ti ostatní většinou levitovali někde kolem neurčitých úvah o spiritualitě. A někteří svůj sebepřesah, stejně jako štěstí, zakotvili právě v přírodě. Mezi takovými byli již zmínění Jens a Lau, ale částečně k nim patřila i Kristina: „Mám obrovskou radost, když kolem mě věci dobře fungují; když vidím férový přístup k lidem i k přírodě. Mí prarodiče jsou aktivními křesťany, ale já raději aktivně chodím do přírody, a jsem obzvlášť citlivá na to, abychom se k ní chovali s nejvyšší úctou.“¹⁵

Tím největším velikánem, který divočinu vnímal jako svůj duchovní i fyzický domov, byl však Hans Henrik, správce národního parku Thy, který tam již mnoho let žije u majáku a kterého nám vítr přivál do cesty. Nebo že by to bylo obráceně? Tak či tak, bez Hanse Henrika by náš dánský výzkum štěstí a mnohahodinové

Dánská skromnost souvisí i se zažitými morálními pravidly *Janteloven*, která v podstatě říkají, že si člověk nemá myslet, že je víc než ostatní. Proto předvádění se honosným majetkem a luxusem postrádá pro dánskou společnost jakýkoliv smysl. Ceněná je naopak střídmost. Když například ředitel velké firmy jezdí v obyčejném autě, dostává se mu daleko většího obdivu, než kdyby řídil bourák.

15 Yta

Ytův štek: Já se vám teda přiznám, jo? Já taky nejsem aktivní křesťan, ale Kiki mi občas říká Ježíšku Mariánkovy, takže jsem vlastně takovej zástupce svaté rodiny, kteréj má svýho Boha v přírodě. Občas je jím šiška, občas klacek a občas podezřelá vonící pařez.

hloubkové rozhovory nikdy nemohly být zcela kompletní. Hans Henrik byl tím posledním, ale zároveň neodmyslitelným střípkem celé mozaiky. Byl to on, kdo nám dotvořil obraz do jeho úplnosti.

„Mnoho z nás žije v iluzi a jen málokdo prohlédne skrz všechny její vrstvy až k podstatě... Nevím, jestli je náš fungující stát synonymem štěstí. Pro ty, kteří jsou ponořeni v západním smýšlení, to synonymem patrně bude. Pro ty, co hledají odpovědi i jinde, může štěstí znamenat trochu něco jiného. A pro ty, co vyrostli v pralese nebo na hřebenech Himálaje by možná postrádala smysl i tahle konverzace,“ uchechtl se a dodal, „ti možná zažívají štěstí v tom, co se nedá naším systémem uchopit, natož změřit. V tom, co my ze Západu ani nedokážeme dobře vměstnat do slov.“ Hans Henrik se na majáku baví sledováním dokumentů o domorodých národech, přičemž je to právě Bhútán, do kterého se zatím jen přes obrazovku bezhlavě zamiloval. A my ho bezhlavě milujeme s ním a vysíláme myšlenku o našem blízkém návratu do tohoto neobyčejného koutu planety Země.

„*Mým náboženstvím je láska a chrámem příroda. Jsem šťastný za život, protože je přesně takový, jaký ho vnímáme.* Opravdové štěstí není o hromadění majetku – to snad už pochopila i většina našeho národa,“ podíval se na nás významně Hans Henrik a pokračoval, „čím víc toho lidé mají, tím víc jsou ve stresu. Opravdu šťastným dělá člověka to, co si nemůže koupit – co jednoduše musí prožít a co mu nikdo neukradne. Pro mě je to spojení s lidmi a přírodou. Sdílení. Když slyším v sobě ticho, jsem šťastný. Když si uvědomím, že nemůžeme brát nic jako samozřejmost, jsem šťastný. A když zpívají ptáci, jsem obzvlášť šťastný. Zpívají, protože chtějí, a ne protože by to byl úkol. Vždyť se stačí jen zaposlouchat a vnímat všechny barvy zapadajícího slunce.“

„A uměl byste říct své poselství pro ty, kteří si budou číst vaše slova?“ usmál se na něj Matouš.

Hans Henrik se zhluboka nadechl a zahleděl z okna, aby zachytil myšlenku. A v tu chvíli mě napadlo Matoušovu otázku ještě zpřesnit. „Kdy člověk prohlédne skrz všechny vrstvy svých iluzí až k samé podstatě?“

„*Když slyší tlukot srdce. Není nutné mít za každou cenu nejlepší výsledky a úspěch. Nutné je mít dobré srdce. A to je jediné, na čem skutečně záleží...*“

„... protože jediná veličina, která dělením roste, je láska. Jediná věc, kterou když dáš, tak je jí víc,“ dořekla jsem a nenápadně si utřela slzy. To se mi občas stává, když ve slovech slyším tlukot srdce.

Tuhle kapitolu bych mohla zakončit pompézním šlehačkovým dortem s perlami a jednorožci a zajisté by šlo o sladkou tečku, jenže to bych nemohla psát o mém milém Dánsku. Místo toho ji spolu se všemi malými gesty nechám rozplynout jen jako vanilkovou vůni mezi řádky tučných slov...

KE STARTU PŘIPRAVIT, POZOR – DÁNSKO!

Když jsme si naplánovali, že projedeme Dánsko na kole, všechno vypadalo celkem jednoduše. Naložíme bicykly, kočár pro Ýtu, stan, spacáky, vařič, oblečení, něco k jídlu... Žádná velká věda. Jenže když jsme tu naši výbavu nanosili k malému autu,

ve kterém jsme chtěli absolvovat cestu přes půl Skandinávie, začalo to vypadat spíš jako pokus přestěhovat garsonku na dvoukoláku.

„Ještě musíme zabalit lyže, ať je dovezeme do Čech,” vzpomněla si Kristýna a s ledovým klidem přinesla další dvě proměnné do už tak téměř neřešitelné úlohy.

Vyráželi jsme totiž z Norska. A po několika neúspěšných kolech skládání, vyndávání, přeskupování a přemlouvání zavazadlového prostoru jsme se nakonec shodli, že startovat až další den vlastně taky není úplně špatný nápad. Čekala nás totiž nejen dlouhá cesta, ale i celá hromada zážitků – o kterých jsme tehdy samozřejmě ještě neměli ani tušení.

RÁNO MOUDŘEJŠÍ...

Ukázalo se, že sbalit se ráno není o nic jednodušší než večer. Auto se přes noc zázrakem nenaufouklo, a ani naše věci se neměly potřebu smršknout. Ach jo. A tak jsme rozehráli další kolo Tetrisu pro pokročilé – hledali jsme každý milimetr prostoru, kam by se dala zastrčit bota, karimatka nebo třeba jen krabička sirek. Když na to padlo celé dopoledne, konečně zaznělo to kýžené: „A je to!”

Naše auto se stalo kokpitem vesmírné lodi, kde jsme každý z nás měli přesně vyměřený prostor a ani o píď více. Chceš se podrbat na levém rameni? Tak to si možná radši rozmyslíš.

„Musíme vyrazit, pokud chceme stihnout přívoz z *Kristiansandu* do *Frederikshavnu*,” zahlásil jsem ve snaze urychlit poslední předodjezdový chaos.

„Vždyť už nasedáme,” ozvalo se z koupelny tónem, který naznačoval, že čas je v rukou Kristýny vskutku relativní pojem. ¹⁶

Za pár minut jsme ale opravdu všichni seděli v autě. Nejposlušnějším pasažérem byl bezesporu Ýta – ještě, než jsme dojeli na první křižovatku, už se ve svém improvizovaném pelechu ladně převaloval a poštěkával ze spaní.

„Nemáme lístky na trajekt,” vzpomněl jsem si najednou.

Kristýna se ponořila do víru internetu a po chvíli vyhrkla: „Jsou asi pětkrát dražší než včera...” A po několika zatáčkách zarytého mlčení pokračovala: „Tak co, přespíme u *Kristiansandu* ve stanu, nebo se otočíme domů?”

„Já bych posunul dánskou startovní čáru z Jutlandu na Zéland. Tam to stíhlňul přes most do Kodaně a začal odtamtud,” navrhl jsem vzápětí. „Stejně je léto a všechny trajekty budou buď plné, nebo lístky na ně vyvažované zlatem.”

Kývli jsme na sebe a udělali plánovací veleteoč. Začneme tedy na východě. Hlavní město – a pak dál, kam nás vítr, nebo spíš cyklostezky, zavanou.

Ýta spokojeně pospával a ani nezaznamenal velký kotrmelec v plánované cestě. „Vzbudte mě, až mě budete potřebovat, plány jsou lidské záležitosti a ty mě nezajímají,” pochrupoval zvesela na zadním sedadle.

16 Kristýna

Potvrzuji. Když chci, jsem hotová za pár vteřin, když nechci, trvá mi to o pár světelných let déle.

Matoušův procesor

Matoušova schopnost podívat se na problém během jednoho zatočení volantem úplně z jiného úhlu mě nepřestává fascinovat.

Myšlenkový proces, který v jeho nekonvenční mysli probíhá během zlomku vteřiny, bych nejspíš popsala následovně: Několik týdnů máme plány začít naší cyklopouť na severu Jutského poloostrova, kam zrovna pluje jen drahý trajekt. Co teď? Hledat spoj na jiný den? Hm, ztráta času. A proč se vlastně držet původních plánů, když stejně tak můžeme cyklovýlet zahájit stovky kilometrů úplně jinde? Hm, co třeba Kodaň? Tam přece vede ze Švédska most, a nemuseli bychom tak řešit komplikace s trajekty! Heuréka, hotovo, vyřešeno.

